حکومەتی هەرێمی کوردستان _ عێراق
وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی
زانکۆی هەڵبجە
کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان
بەشی/ جوگرافیا

بابەت:چەمک و پێناسەی جوگرافیای سیاسی و هۆکارەکانی سەرهەلدان و گەشەسەندنی

ئامادەکردنی :محمد عبدالفتاح

سالی خوێندنی : 2022-2021

ناوەرۆکی سیمینار

1:چەمکی جوگرافیای سیاسی
2:پێناسەی جوگرافیای سیاسی
3:گەشەسەندنی جوگرافیای سیاسی
٤:هۆکارەکانی سەرهەلدانی جوگرافیای سیاسی

چەمکی جوگرافیای سیاسی

بەکارهێنانی دەستەواژەی جوگرافیای سیاسی دەگەڕێتەوە بۆ زانای ئەڵمانی (کانت 1724-1803) ئەم زانایە بە باوکی جوگرافیای سیاسی دادەنرێت

کانت لە وڵاتەکەی خۆیدا ژمارەیەك خوێندکاری لەبەردەستدا پێگەیشت، وەکوو (کارل ریتەر 1779-1859 و فردریك راتزل 1844-1904)

راتزل کتێبێکی دانا بەناوی (جوگرافیای سیاسی) راتزل وای بۆ دەچوو کە سنوورەکانی دەوڵەت دەشێت گەشە بکەن، یان بترازێن هەتا دەگەنە سنوورە سروشتیەکەی خۆیان، یان ئەویش ببەزێنن گەر لە دەور و دراوسێوە بەرگری نەبوو، هەر ئەویش دروستکەری راستەقینەی ئەم لقەی جوگرافیا بوو.

بە کوورتی:

- جوگرافیای سیاسی لە بابەتێکی تیۆرییەوە گەشەی کردووە بۆتە بابەتێکی پڕاکتیکی بەسوود، نەخشە بۆ ژیانی سیاسی مرۆڤ دادەنێت،سنووری ئیداری،سنووری دەریایی،سنووری ئاسمانی،سنوورە کولتوورییەکان،سنوورە سروشتیەکان،سنووری ئەندازەی ....هتد

پێناسەی جوگرافیای سیاسی

چەند زانایەک بە چەند شێوازێک پێناسەی جوگرافیای سیاسیان کردوە لەوانە :

1. هارتشۆرن : جوگرافیای سیاسی ئەو زانستەیە کە بایەخ بە جیاوازی دیاردە سیاسیەکان دەدات لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر ، ئەو جیاوازیانەش دەبەستێتەوە بەو گۆڕانکاریانەی کە لەسەر ڕوی زەوی ڕویان داوە ، بەتایبەتی لەو شوێنەی مرۆڤی لەسەر دەژی.

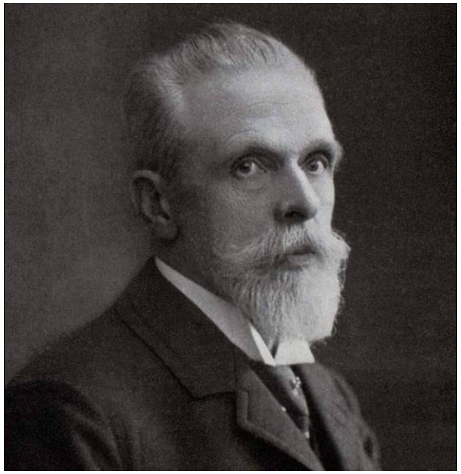

2. ئەلێکساندەر دەڵێت : جوگرافیای سیاسی بریتیە لە باسکردن و شیکردنەوەی ناوچەیەک یان ڕوبەرێك لە زەوی کە ڕێخراوێکی ڕامیاری تێدایە یان کیانێکی سیاسی هەیە و پەیوەندی ئەم کیانە بە هاوشێوەکانی ڕوون دەکاتەوە.

3. ویگەرت دەڵێت: ئەم زانستە لقێکە لە لقەکانی جوگرافیای مرۆیی لە پەیوەندی نێوان مرۆڤ و زەوی دەکۆڵێتەوە لەگەڵ بایەخدانی تەواوی بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو پەیوەندیەی کە لە نێوان هۆکارە جوگرافیەکان و گۆڕانکاری و ڕووداوە سیاسیەکانەوە هەیە

4. عبدالمنعم عبدالوهاب دەڵێت: ئەم زانستە بایەخ بە یەکە ڕامیاریەکان و شوێنەوارە جوگرافیەکانیان لە جیهاندا دەدات و شیکردنەوەی گونجاو بۆ پەیوەندیەکانی نێوان وڵاتان لە چوارچێوەی هێزدا دەدات.

جوگرافیای سیاسی

جوگرافیای هەرێمی

Potential Vegetation

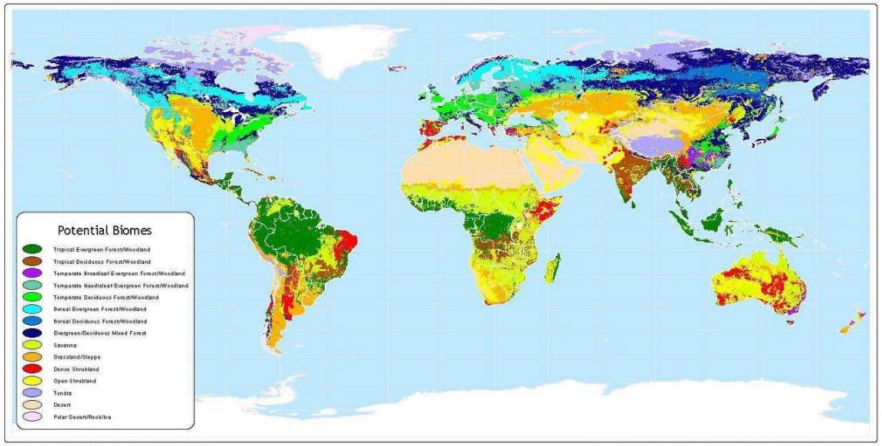

Data taken from: Ramankutty and Foley 1999

Atlas of the Biosphere
Center for Sustainability and the Global Environment
University of Wisconsin - Madison

گەشەسەندنی جوگرافیای سیاسی

جوگرافیای سیاسی وەك بیرۆكە كۆنەو مێژووەكەی دەگەڕێتەوە بۆ زیاتر لە دووهەزارسال لەمەوبەر كە لە نوسینەكانی هەندێك لە فەیلەسوفەكانی وەك (هیرۆدۆت ، ئەفلاتون ، ئەرستو ، ئیبن خەلدون) رەنگدانەوەی هەبووە.

بۆ نمونە:

هیرۆدۆت (425 – 485پ ز) : ئاماژەی بە ڕۆڵی هۆكارە جوگرافیەكان كردووە لەسەرهەڵدانی چینە كۆمەڵایەتیەكان، ناوبراو پێی وابووە كە ناوچە دەشتایی و تەختاییەكان پیاوی لاواز پەروەردە دەكەن و بەردەوام ئەوانە دەبنە ژێر دەستە

ئیمانۆئێل کانت (١٧٢٤-١٨٠٣)

➢بەکارهێنانی دەستەواژەی جوگرافیای سیاسی دەگەرێتەوە بۆ سەدەی نۆزدەهەم لەلایەن فەیلەسوفی ئەلمانی (کانت) ئەم زانایە بە
باوکی جوگرافیای سیاسی دەناسرێت.

کارل ریتەر (١٧٧٩-١٨٥٩)

➢لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم (کارل ریتەر) کە مامۆستای جوگرافیا بوو لە زانکۆی بەرلین گرنگی دا بە لێکۆلینەوە لە کاریگەری ژینگە بۆ سەر رۆشنبیری نەتەوە.

➢له سەرەتای سەدەی بیستەم گۆران له جوگرافیای سیاسی رویدا لەسەر دەستی (فریدریک راتزل)ی ئەلمانی ، که به دامەزرێنەری جوگرافیای سیاسی نوێ دادەنرێت چونکه کتێبی (جوگرافیای سیاسی)راتزل له سالی ١٨٩٧ یەکەمین کتێب بووه لەو بوارەدا و ئاماژەی به فاکتەرەکانی روبەر و شوێنی جوگرافی کردووه که فراوانی رووبەری هەر ولاتێک نیشانەی توانای سیاسی هەر دەولەتێکه .

فریدریک راتزل (١٨٤٤-١٩٠٤)

➢ چەندین زانا و جوگرافیاناسی تری ئەوروپی لە دوای راتزل گرنگیان بە بواری جوگرافیای سیاسی داوە وەکو رۆدۆلف کیلینی و کارل هاوسهۆفەر و هتد...
دواتر زۆرێک لە زانا و جوگرافیاناس لە ولاتەکانی تر کەوتنە ژێر کاریگەری بیروباوەری زانا ئەورووپییەکان بە تایبەت کانت و قوتابیانی هەر بۆیە چەندین لێکۆلینەوەیان لەبارەی خاک ، سنور ، رووبەر ، پایتەخی دەولەتان ئەنجامداوە و هەر ئەو لێکۆلینەوانەش بوونە هۆی فراوانبوون و گەشەسەندنی جوگرافیای سیاسی لە هەموو جیهان .

هۆکارەکانی سەرهەلدانی جوگرافیای سیاسی

1:گەڕان و گەشتکردن و دۆزینەوە جوگرافیەکان

2:زیادبوون و گەشەسەندنی ژمارەی دانیشتوان

3:سەرهەلدانی کێشە سیاسییەکان

4:سەرهەلدان و زۆربوونی پێویستییەکانی دەولەت وەک:
*لێکولینەوە لە سەرچاوە سروشتی و مرۆڤییەکانی دەوڵەت و دەرخستنی گرینگیان و شێوازی دابەش بوونیان.
*لێکۆلینەوە لە پەیوەندی ولات لەگەل وولاتانی دەوروبەروی.
*لێکۆلینەوە لە گەشەی دەوڵەت و هۆکارانەی.
*لێکۆلینەوە لە سنوری دەولەت و هتد...

سەرچاوەکان

هاوڕێ یاسین محمدامین ، دەروازەیەک بۆ جوگرافیای سیاسی و جیوپۆلەتیک ،چاپی دووەم ،چاپخانەی تاران ،٢٠١٥

سەفین جلال فتح الله ، بنچینەوبنەماکانی زانستی جوگرافیای سیاسی ، نارین ، هەولێر،٢٠١٤

معرّفی جغرافیای سیاسی
https://geography.ut.ac.ir/

تاریخچه جغرافیای سیاسی
http://www.persiangulfstudies.com/fa/pages/696

مفهوم جغرافیای سیاسی
https://fa.m.wikipedia.org/wiki